

інструменти, як тексти-кліше, мовні підказки, сходинки успіху, рейтинг, підсумок одним реченням, інструменти для життя, лист до себе, кошик ідей тощо.

Кожен із розділів підручника написано як сценарій уроку / уроків за конкретною темою. Такий навчальний продукт можна розглядати як гіпертекст з покликаннями на цифрову платформу, що містить художні, аудіо-і медіатексти, різнорівневі запитання і завдання у різних електронних застосунках, надає можливість кожному вчителю й учневі працювати офф- чи онлайн, оцінювати навчальні досягнення з курсу зарубіжної літератури. Додаток доступний на платформі «Якість освіти» <http://inform1.yakistosviti.com.ua/zarubizhna-literatura1/7-klas>

Кількість завдань до кожного розділу і теми та їх розмаїття дає можливість учителю компонувати різні варіанти уроків у різних класах з будь-якої теми. Авторський колектив розробив для вчителів навчальні програми на основі модельної, які можна переглянути за покликанням: <https://www.canva.com/design/DaFr1HyDD1M/NrO7K9jVg-kIXqng272zkQ/edit?success=true>

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ ЛІТЕРАТУР (УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ) У 7 КЛАСІ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ У 2024/2025 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

Таміла Яценко,

*доктор педагогічних наук, головний науковий співробітник
відділу навчання української мови та літератури
Інституту педагогіки НАПН України,*

Ірина Тригуб,

*кандидат педагогічних наук, директор Пристоличного центру
професійного розвитку педагогічних працівників
Бориспільського р-ну Київської обл.*

I. Концептуальні засади вивчення інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної) у 7 класі Нової української школи

Відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти (2020) у 2024/2025 навчальному році вивчення інтегрованого курсу літератур в 7 класі переходить у цикл базового предметного навчання (7–9 класи).

Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної) у 7 класі є послідовним продовженням навчання літератури, розпочатого на адаптаційному циклі (5–6 класи), як на уроках окремих шкільних предметів «Українська література», «Зарубіжна література», так і на уроках інтегрованого курсу літератур «Література (українська та зарубіжна)».

Зміст курсу розроблено з дотриманням дидактичних принципів наступності та перспективності в шкільному навчанні, з урахуванням вікових особливостей, пізнавальних інтересів учнів-підлітків та поступовим ускладненням навчального

матеріалу, що сприятиме послідовному набуттю семикласниками предметних знань, наскрізних умінь, розвитку предметної (читацької) та ключових компетентностей.

У 7 класі інтегрований підхід реалізовано на основі спорідненості тематики та жанрово-родової специфіки творів української та зарубіжної літератур (тематична інтеграція); спільних методів і прийомів навчання української та зарубіжної літератур (методична інтеграція); спільних видів організації навчальної діяльності (діяльнісна інтеграція); уніфікації тлумачень понять теорії літератури.

Системно, взаємопов'язано та послідовно представлений учителем навчальний матеріал сприятиме формуванню в учнів цілісного уявлення про різні національні літератури та їх жанрову й тематичну спорідненість, самодостатність та унікальність української літератури як невід'ємної частини світового літературного процесу.

У контексті сучасних освітніх пріоритетів *мета* вивчення інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної) у 7 класі визначається як розвиток компетентних читачів із усталеною потребою читання творів художньої літератури, національно свідомих громадян і патріотів України з гуманістичним світоглядом, здатних висловлювати власну критичну думку про прочитане, усвідомлювати національні та загальнолюдські цінності, утверджені в творах української та зарубіжної літератур, застосовувати здобуті предметні знання та вміння в нових навчальних і життєвих ситуаціях.

Завдання вивчення інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної) у 7 класі – ознайомлення учнів із високохудожніми творами української та зарубіжної літератур різних родів і жанрів; поглиблення вмінь аналізувати художні твори з урахуванням жанрової специфіки, історичного та мистецького контексту для їх цілісного осмислення; оволодіння новими поняттями теорії літератури для глибокого розуміння творів; удосконалення вмінь самостійної дослідницької діяльності; розвиток творчих здібностей, усного й писемного мовлення, навичок читання; збагачення емоційного досвіду та естетичного смаку учнів.

Вивчення інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної) у 7 класі орієнтовано на результативне досягнення визначених в Державному стандарті базової середньої освіти *чотирьох груп результатів*: 1) взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях; 2) сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду; 3) висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема інтерпретація літературних творів українських і зарубіжних письменників; взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови; 4) дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу.

Досягнення означених результатів указує на рівень сформованості в учнів предметної (читацької), ключових компетентностей та оволодіння наскрізними вміннями.

II. Зміст та особливості вивчення інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної) у 7 класі

Відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти, Типової освітньої програми та на засадах компетентнісного підходу фахівцями Інституту педагогіки НАПН України підготовлено *модельну навчальну програму «Інтегрований курс літератур (українська та зарубіжна) 7–9 класи»* для закладів загальної середньої освіти (керівник авторського колективу – Т. Яценко), що має гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ № 883 від 24.07.2023 р.). Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736212>

Програму для 7 класу побудовано як логічно обґрунтоване продовження вивчення інтегрованого курсу літератур у попередніх класах за *тематично-жанровим принципом* із дотриманням *хронологічної послідовності* в межах тематичного розділу. Опрацювання програмового навчального матеріалу з його поступовим ускладненням на основі ідейно-тематичних і жанрових зв'язків зумовлено віковими особливостями художнього сприймання семикласників.

Рекомендований зміст інтегрованого курсу для 7 класу включає твори про історичне минуле України та інших країн Європи, художні тексти, що допомагають ідентифікувати себе як юних українців і водночас європейців, про формування характеру та життєві випробування особистості, про красу людських відносин. Запропоновано також твори, що викликають жвавий читацький і пізнавальний інтерес у семикласників – українські та зарубіжні детективні, пригодницькі, гумористичні, твори фантастики та фентезі.

У 7 класі виокремлено такі тематичні розділи: «Вступ», «Пісенна лірика», «Історичне минуле», «Ми – українці!», «Характер і доля людини», «Краса людських взаємин», «Літературний детектив», «Пригоди і гумор», «Фантастика та фентезі», «Література рідного краю», «Найцікавіше з літературних новинок», «Узагальнення та систематизація вивченого».

Для *текстуального* розгляду рекомендовано твори української та зарубіжної класики: лірика Й. В. Гете, Т. Шевченка, В. Симоненка, проза В. Скотта, І. Франка, В. Винниченка, А. Дімарова, Гр. Тютюнника, Джека Лондона, О. Генрі, Дж. Олдріджа, Е. По, А. Конан Дойла, А. Маршалла та ін. Також запропоновано твори сучасних українських і зарубіжних письменників, зокрема Л. Костенко, Г. Пагутяк, Д. Джонс, К. Функе, Р. Рігза, А. Кокотюхи, К. Штанко, О. Радущинської, Н. Малетич.

Художні твори для текстуального розгляду, зокрема й тексти напам'ять, можуть вивчатися за вибором учителя з огляду на читацькі інтереси учнів.

Твори для *позакласного читання* запропоновано до кожного тематичного розділу програми. Учитель має можливість формувати в учнів коло читання впродовж усього навчального року та, орієнтуючись на читацькі та пізнавальні інтереси саме своїх вихованців, проводити один-два уроки такого типу на семестр у межах певного тематичного розділу.

Наприкінці кожного семестру передбачено розділ *«Найцікавіше з літературних новинок»*. Рекомендуємо систематично проводити такі уроки для ознайомлення учнів із творами сучасної української та зарубіжної літератур. Важливо пам'ятати, що школярів-підлітків зацікавлюють тексти, у яких

художньо розкрито сучасні теми, які є актуальними для цієї вікової групи, зокрема першого кохання, взаємин із ровесниками, булінгу тощо.

Досвід упровадження змісту програми у пілотних 7 класах НУШ (2023/2024 навчальний рік) засвідчує, що найбільш ефективно впливають на учнів уроки, на яких організуються зустрічі (зокрема й онлайн) із сучасними письменниками. Безпосереднє спілкування з автором літературного твору, можливість отримати відповіді на гострі запитання переконують школярів у важливості читання в сучасному світі, актуальності проблематики художньої літератури для вирішення власних навчальних і життєвих проблем.

Не варто також уникати на уроках обговорення подій сьогодення, свідками та безпосередніми учасниками яких стали учні. Однак необхідно розповідати про сучасні події помірковано та розважливо, зважаючи на учнівський контингент (діти із тимчасово окупованих територій; учні, які втратили рідних; учні, у яких батьки є воїнами ЗСУ тощо).

Біографічні відомості про письменників рекомендовано обмежити стислими довідками про основні факти життя та творчості, що можуть зацікавити учнів. Радимо акцентувати на активній громадянській позиції, патріотизмі українських письменників, національних і загальнолюдських ідеалах, утілених у їхніх творах. Водночас залучення біографічного контексту повинно сприяти глибокому розкриттю змісту художнього твору, а не відволікати школярів від його сприйняття. Рекомендуємо на основі результатів всеукраїнської апробації змісту чинної модельної програми та навчальних матеріалів для пілотних 7 класів і моніторингу впровадження чинних підручників інтегрованого курсу літератур для 5–6 класів (авторський колектив Т. Яценко) дотримуватися принципу *текстоцентризму* та подавати навчальну інформацію про автора твору після його прочитання учнями. Первинне сприймання літературного твору позитивно впливатиме на якість організації навчальної діяльності на уроці та досягнення очікуваних результатів навчання.

У 7 класі визначено нові поняття теорії літератури, розуміння яких необхідне для глибокого осмислення художніх творів.

У процесі роботи над текстами запропоновано залучати твори *інших видів мистецтва* – живопису, музики, скульптури, театру, кіно тощо, якщо вони мають ідейно-тематичну спорідненість із літературними творами або є їх інтерпретацією. Методично продумана міжмистецька взаємодія сприятиме цілісному осмисленню учнями-читачами навчального матеріалу.

Виразне читання передбачає не лише читання напам'ять, а й інші види читання – ланцюжком, читання із зупинками, вибіркоче, коментоване, читання з маркуванням тексту, в особах, у парах.

До кожного тематичного розділу програми рекомендовано *види організації навчальної діяльності* різного рівня складності: репродуктивні, пізнавально-пошукові та творчі. Подано традиційні та інноваційні методи і прийоми опрацювання художніх текстів і навчального матеріалу. Враховано особливості очного, змішаного та дистанційного навчання.

Учителів мають широкі можливості для виявлення власної педагогічної майстерності та творчої ініціативи для ефективного досягнення очікуваних

результатів навчання української та зарубіжної літератур в 7 класі Нової української школи.

III. Навчально-методичне забезпечення вивчення інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної) у 7 класі

Навчальна програма

На основі чинної модельної навчальної програми з інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної) для 7–9 класів закладів загальної середньої освіти (авторський колектив Т. Яценко) підготовлено *навчальну програму інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної) для 7 класу*, розраховану на 3,5 тижневих годин. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742048>

У програмі представлено *погодинний розподіл* навчального матеріалу для його ефективного вивчення. Наприкінці програми запропоновано список творів для *позакласного читання* (за розділами).

На основі навчальної програми вчитель може розробити власну, якщо кількість годин на тиждень в освітній програмі та робочому навчальному плані закладу загальної середньої освіти розрахована на мінімальне навчальне навантаження щодо предмету – *2,5 тижневих годин*.

У структурі програми виокремлено *чотири групи результатів*, сформованість яких конкретизується відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти.

Також у навчальній програмі визначено очікувані результати, яких мають досягти учні 7 класу в межах конкретного тематичного розділу, подано теми уроку/пропонованого змісту та рекомендовано види організації навчальної діяльності в процесі вивчення програмового матеріалу.

Проілюструємо зазначене на прикладі одного із тематичних розділів:

ПІСЕННА ЛІРИКА (10 ГОД.)			
Групи результатів за Державним стандартом базової середньої освіти	Очікувані результати за навчальною програмою	Тема уроку/ Пропонований зміст	Види навчальної діяльності
1. Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях	Слухає інформацію з різних джерел на відому і нову тематику, подану у вільному темпі, тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) [9 МОВ 1.1.1];	Народнопісенна лірика. Народні соціально-побутові пісні, їх види (народні козацькі, чумацькі, наймитські, рекрутські, солдатські (жовнірські), стрілецькі тощо пісні) (<i>оглядово</i>). « <i>Ой на горі та й жєнці жєнуть</i> » – народна козацька пісня. Відображення життя й побуту козаків, їхньої героїчної вдачі. Поєднання громадянських і родинних мотивів, емоційна наснаженість, художня образність.	Виразне читання (виконання) пісень. Аналітико-синтетична робота з текстом (визначення мотиву, жанру, тропів, художніх засобів, мистецький контекст). Структурування вивченого з теми у

	<p>відповідає на запитання за змістом навчального матеріалу [9 МОВ 1.1.2-1]</p>	<p>ТЛ: <i>народнопісенна лірика, соціально-побутові пісні та їх види, художній паралелізм, постійний епітет, літота.</i></p>	<p>вигляді таблиці-опори, схеми, ментальної мапи. Групова взаємодія з оформленням результатів роботи в застосунку Padlet.</p>
<p>2. Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду</p>	<p>читає виразно пісенну лірику [9 МОВ 2.1.1-1]; розпізнає в текстах сучасних патріотичних пісень художні виражальні засоби, ознаки авторського стилю [9 МОВ 2.2.6-2]; формулює логічні та послідовні висновки на основі аналізу пісень [9 МОВ 2.2.7-1]; коментує власні почуття і враження від прочитаних текстів пісень, аналізує вплив виражальних засобів на емоційно-естетичне сприйняття тексту [9 МОВ 2.3.2-1]; створює на основі вивченого навчального матеріалу власний або колективний</p>	<p>Відображення соціальних явищ життя в Україні в різні історичні періоди, поетичні узагальнення в пісенній ліриці, її образний світ (<i>оглядово</i>).</p> <p>«Розпрощався стрілець...» – пісня-реквієм пам'яті Січових стрільців.</p> <p>МК: <i>музика</i> – народні пісні «Ой, на горі, та й жінці жнуть», М. Лисенко «Запорізький марш», «Їхав козак на війноньку» (слова – народні, музика і виконання – рок-гурт «Гайдамаки»), «Ой ішов чумак з Дону» (слова – народні, музика і виконання – етногурт «ДахаБраха»), «Ой, матінко-вишне» (слова і музика народні, виконання – Ю. Вітранюк); <i>образотворче мистецтво</i> – І. Репін «Запорожці пишуть листа турецькому султану», С. Васильківський «Запорожець», «Козак в степу», А. Куїнджі «Чумацький шлях у Маріуполі», І. Айвазовський «Чумаки», С. Васильківський «Чумацький Ромоданівський шлях», М. Пимоненко «В похід. Проводи козака», І. Соколов «Проводи в рекрути».</p> <p>«Хава Нагіла» – одна з найвідоміших єврейських пісень. Народнопісенна основа твору. Його життєствердний мотив. Зв'язок пісні з українською культурою.</p> <p>МК: <i>музика</i> – пісня «Хава Нагіла» у виконанні музикантів різних країн світу; <i>образотворче мистецтво</i> – Я. Машковський «Маївка на Софіївці».</p> <p>Пісні літературного походження. Народнопісенна основа лірики німецького письменника Йоганна Вольфганга Гете (1749–1832). Утвердження ідеї кохання й щастя у</p>	<p>Групової взаємодія з оформленням результатів роботи в застосунку Padlet. Сенкан або діаманта. Створення ілюстрацій до пісень. Метод «Малюємо вірш». Створення медіаконтенту (відеокаверів авторського читання чи співу пісень у стилі сучасних запитів соціальних мереж). Прослуховування та перегляд музичних та відеоінтерпретацій. Створення постера, презентації на тему «Мій топлит українських пісень» або «Мотиви народних пісень у сучасному музичному просторі».</p>

	медійний продукт [9 МОВ 2.7.2-1]	« <i>Травневій пісні</i> » Й. В. Гете. Життєствердний пафос, фольклорна основа твору.
3. Висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема інтерпретація літературних творів українських і зарубіжних письменників; взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови	виконує різні ролі в груповій онлайн-комунікації, обирає потрібні стратегії співпраці в різних ситуаціях спілкування [9 МОВ 3.2.2-1]	<p>МК: <i>музика</i> – «Травнева пісня» (слова – Й. В. Гете, музика – Л. ван Бетховен, Х. Пфизнер).</p> <p>Українські патріотичні пісні літературного походження. Степан Чарнецький (1881–1944) «Ой у лузі червона калина...». Стисло про письменника. Історія створення пісні-гімну Січових Стрільців, її народнопісенна основа. Символічність образу калини, патріотичний пафос пісні. Національна українська пісенна традиція в піснях літературного походження. Нова хвиля популярності пісні в ХХІ ст.</p> <p>ТЛ: <i>пісні літературного походження (авторські пісні).</i></p> <p>МК: <i>музика</i> – «Ой у лузі червона калина...» (слова – С. Чарнецький, музика – Г. Трух); <i>образотворче мистецтво</i> –</p>
4. Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу	аналізує особливості мови пісенної лірики [9 МОВ 4.1.2-1]; удосконалює власний стиль мовлення, використовуючи різні джерела [9 МОВ 4.2.4].	<p>О. Шупляк «Хранителька», О. Оснач «Ой у лузі червона калина», О. Гайдамака «А ми тую червону калину підіймемо»; <i>кіно</i> – д/ф «Легіон. Хроніка Української Галицької Армії 1918–1919» (режисер – Т. Химич).</p> <p>Пісенні твори про боротьбу УПА за незалежність України. Олесь Бабій (1897–1975) «<i>Зродились ми великої години...</i>». Гімн ОУН-УПА, його патріотичний пафос. Актуальність пісні в часи збройної боротьби українців за свою незалежність.</p> <p>ТЛ: <i>пафос.</i></p> <p>МК: марш українських націоналістів «Зродились ми великої години...» (слова – О. Бабій, музика – О. Нижанківський); <i>образотворче мистецтво</i> – Н. Хасевич дереворити «Повстанці у наступі», «Слава Україні!», Н. Серветник «12 історій про УПА».</p>

		<p>Сучасні патріотичні пісні (за вибором учителя/вчительки). Святослав Вакарчук (народ. 1975) «<i>Квіти мінних зон</i>», «<i>Місто Марії</i>». Громадська діяльність фронтмена гурту «Океан Ельзи» та пісенна творчість патріотичного спрямування. «Квіти мінних зон». Звитяжні будні українських воїнів-захисників. Уславлення їхньої мужності й героїзму у протистоянні з ворогом. «Місто Марії». Пісенний образ воїнів-азовців – мужніх захисників України. Стійкість героїв у протистоянні з російськими загарбниками.</p> <p>Петро Солодуха (народ. 1988) «<i>Біля тополі</i>». Присвята пісні воїнам, загиблим за долю України. Оспівування їхнього героїзму, любові до рідного краю. Національні символи у творі.</p> <p>МК: <i>музика</i> – «Квіти мінних зон» (слова, музика та виконання – С. Вакарчук), «Місто Марії» (слова, музика та виконання – С. Вакарчук), «Біля тополі» (слова, музика та виконання – П. Солодуха).</p>	
--	--	--	--

Зміст навчальної програми забезпечує чинний підручник:

Література (українська та зарубіжна) : підручник для 7 класу закладів загальної середньої освіти / Таміла Яценко, Василь Пахаренко, Ірина Тригуб, Олеся Слижук. Київ : Грамота, 2024. Ч. 272 с. : іл.; Ч. 288 с. : іл.

Режим доступу: Ч.І <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/741971/>;

Ч.ІІ <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/741970/>

Календарно-тематичне планування

Навчальна програма є основою для календарно-тематичного планування з інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної) для 7 класу. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742082/>

На 124 навчальні години (орієнтовно – 3,5 год. на тиждень, зокрема I семестр – 3 год.; II семестр – 4 год.) передбачено проведення уроків різного типу. На текстуальне вивчення відведено 96 год., із них на виразне читання – 6 год., позакласне читання – 8 год., літературу рідного краю – 4 год., найцікавіше з літературних новинок – 4 год., розвиток мовлення (усного та письмового) – 6 год. (у межах годин на

текстуальне вивчення), узагальнення вивченого – 6 год. Резервний час (4 год.) доцільно використати на подолання освітніх втрат.

На основі календарно-тематичного планування вчитель може розробити власний, якщо кількість годин на тиждень в освітній програмі та робочому навчальному плані закладу загальної середньої освіти розрахована на мінімальне навчальне навантаження з предмету – 2,5 тижневих годин.

Методично продуманою є структура календарного планування: «Дата», «Зміст навчального матеріалу», «Теорія літератури», «Мистецький контекст», «Позакласне читання».

Проілюструємо зазначене на прикладі одного із тематичних розділів.

ІСТОРИЧНЕ МИНУЛЕ (15 ГОДИН)					
№ з/п	Дата	Зміст навчального матеріалу	Теорія літератури	Мистецький контекст	Позакласне читання
21.		Вальтер Скотт. «Айвенго» (скорочено). Історичний колорит твору та засоби його створення.	<i>Історичний роман.</i>	<i>Образотворче мистецтво – Є. Делакруа «Викрадення Ребеки», «Взяття хрестоносцями Константинополя»;</i>	Дж. Ф. Купер «Звіробій», «Останній із могікан».
22.		Айвенго – головний герой роману. Художні засоби створення образу.		<i>музика – А. Саллівана «Айвенго» (опера),</i>	О. Дюма «Три мушкетери».
23.		Образи лицарів у творі. Утілення в образі Айвенго кодексу лицаря.		<i>Дж. Россіні «Айвенго» (опера);</i>	М. Рід «Вершник без голови».
24.		Історичні особистості в творі.		<i>кіно – х/ф «Айвенго»</i>	М. Гоголь «Тарас Бульба».
25.		Жіночі образи роману.		<i>(режисер – Р. Торп, США).</i>	А. Чайковський «За сестрою».
26.		Урок виразного читання епізодів твору в особах.			А. Кащенко «З Дніпра на Дунай».
27.		В. Скотт – англійський письменник, засновник історичного роману.			Н. Гуменюк «Білий вовк на чорному шляху».
28.		Урок позакласного читання.			Я. Яріш «Самійло».
29.		Тарас Шевченко «Розрита могила». Розповідь про подорож поета Україною 1843 р. Осмислення трагічних наслідків знецінення історичної пам'яті про її героїчне минуле.		<i>Образотворче мистецтво – О. Шупляк «Кобзар»;</i>	
30.		Метафоричний образ незнищенності українського народу в поезії Т. Шевченка		<i>музика – «Світе тихий, краю милий («Розрита могила»)» (слова – Т. Шевченко,</i>	
				<i>музика – М. Лисенко), музичний альбом «4: Шевченко» (слова –</i>	

				Т. Шевченко, музика і виконання – рок-гурт «Кому вниз»); <i>кіно</i> – д/ф «Кобзар. Історія однієї книги» (режисер – Т. Ткаченко, С. Сотниченко).	
31.		Іван Франко «Захар Беркут» (скорочено). Прозова творчість І. Франка, її багатогранність і тематична розмаїтість. Історична основа повісті «Захар Беркут».	<i>Героїко-романтична історична повість, архаїзми, діалектизми, етапи розгортання сюжету.</i>	<i>образотворче мистецтво</i> – І. Труш «Трембітарі», О. Шупляк «Захар та беркут», А. Куцаченко «За мотивами повісті Івана Франка «Захар Беркут»»; <i>кіно</i> – х/ф «Захар Беркут» (режисери – Дж. Вінн, А. Сеїтаблаєв); <i>музика</i> – Б. Лятошинський «Золотий обруч» (опера).	
32.	Основні сюжетні лінії повісті «Захар Беркут».				
33.	Композиція повісті.				
34.	Ідейний зміст твору				
35.	Втілення в художніх образах ідейного змісту повісті. Групування персонажів. Особливості мови твору.				
36.	Урок позакласного читання.				
37.	Урок розвитку мовлення (письмово).				

Деякі *поняття теорії літератури* вказано для опрацювання в межах декількох навчальних занять, що відтворено у структурі календарного планування.

Рубрика «*Мистецький контекст*» має рекомендаційний характер і вміщує перелік творів різних видів мистецтва, розгляд яких сприятиме цілісному осмисленню виучуваного літературного твору.

Вивчення літератури рідного краю запропоновано в кожному семестрі. Такі уроки варто проводити не в кінці семестру, а в межах розділів, тематично споріднених із рекомендованим змістом модельної навчальної програми.

Уроки позакласного читання доцільно організовувати саме до тих програмових розділів, що викликають найбільший читацький інтерес в учнів.

Підручник «Література (українська та зарубіжна). 7 клас»: компетентнісний потенціал.

Відповідно до чинної модельної навчальної програми (керівник авторського колективу – Т. Яценко) підготовлено підручник «Література (українська та зарубіжна).

7 клас»² (гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України», наказ МОН України від 05.02.2024 № 124), що став єдиним в Україні апробованим у пілотних 7 класах НУШ у 2023/2024 навчальному році. Режим доступу: І частина <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/741971/>; ІІ частина <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/741970>

Підручник має виразний компетентнісний потенціал, що виражається у системності компетентнісно орієнтованих навчальних завдань для роботи учнів із текстом художнього твору, змістовності та доступності біографічних матеріалів про письменників відповідно до вікових особливостей художнього сприймання, наявності необхідного літературознавчого та мистецького матеріалу для глибокого осмислення ідейно-художньої цінності творів.

Концепція підручника передбачає *компетентнісно орієнтовану модель організації навчальної діяльності, що ґрунтується на реалізації читацькоцентричного і текстоцентричного принципів, урахуванні вікових особливостей художнього сприймання учнів-семикласників, їхнього читацького та суб'єктного досвіду. Тому, як і в 5–6 класах, вивчення навчальних тем розпочинається саме з прочитання художнього твору. Навчальна інформація про письменника, літературознавчий, історичний та культурологічний матеріал для глибокого осягнення художнього твору подаються після його первинного прочитання. Такий авторський підхід до організації навчальної діяльності учнів-читачів є інноваційним у сучасній шкільній літературній освіті, ефективність якого підтверджена апробацією підручника в пілотних класах НУШ різних регіонів України.*

Компетентнісно орієнтовані запитання та завдання в структурі підручника спрямовані на формування інтерпретаційного, аксіологічного та творчо-мовленнєвого компонентів *предметної (читацької) компетентності*: уміння застосовувати теоретичні знання в процесі аналізу художніх творів; асоціювати художню дійсність із власною життєдіяльністю (визначати особистісно значимі цілі та способи їх реалізації); здатність формулювати оцінні судження щодо вивчених творів тощо.

Підручник має вагомий дидактичний потенціал для розвитку *ключових компетентностей* учнів.

Розвитку компетентних мовців, формуванню ключової компетентності *«Вільне володіння державною мовою»* як здатності учнів здійснювати комунікацію в усній формі на основі знань лексики, граматики і норм сучасної української літературної мови сприяють насамперед тексти високохудожніх творів української літератури та якісні переклади творів зарубіжної літератури українською. Вони можуть слугувати за зразок для наслідування семикласниками, бути джерелом збагачення їхнього словникового запасу, підвищення мовної культури.

У процесі вивчення соціально-побутових пісень у «Мовній скарбниці» рекомендовано таке: «Зверни увагу, що фразеологізм «піти чи попливти за водою» означає «безслідно зникнути».

Прочитанню оповідання В. Винниченка «Віють вітри, віють буйні...» передусе завдання переконатися щодо розуміння тлумачення слів, які використовує

²Література (українська та зарубіжна): підруч. для 7 кл. закл. заг. серед. освіти / Таміла Яценко, Василь Пахаренко, Ірина Тригуб, Олеся Слижук. Київ: «Освіта», 2024. Ч. 272 с.: іл.; Ч.ІІ.288 с.: іл.

письменник у творі: «Кліпотливий — який мерехтить; рядужка – домоткана доріжка, яку стелили на долівку; черінь – найгарячіше місце на печі; церата – те саме, що й клейонка; мисник – шафка з полицями для посуду; скриня – великий ящик для зберігання одягу тощо. Якщо в тексті тобі ще траплятимуться незнайомі слова, звернися до електронного тлумачного словника «Горох».

На уроках ознайомлення з поезією В. Симоненка «Лебеді материнства» для збагачення словникового запасу семикласників подано таке завдання: «За QR-кодом <https://goroh.pp.ua/> ознайомся з онлайн-бібліотекою словників. Уточни тлумачення слів: мріти, лиман, сургучевий, досада, марево, мавка. Поясни значення образів, створених цими словами у вірші».

Під час прочитання новели О. Генрі «Останній листок» у «Мовній скарбничці» подано трактування слова «мольберт» – дерев'яний верстат для живопису, на якому встановлюють підрамоч із полотном, дошку, картон».

Зразки формування цієї ключової компетентності представлені під час вивчення уривків із повісті Н. Малетич «Щоденник Ельфа»: «Прислівник шкереберть означає «сторч», «догори ногами». А фразеологізм летіти шкереберть – відбуватися усупереч узвичаєному порядку»; повісті А. Кокотюхи «Гімназист і Чорна Рука»: «Слово детектив багатозначне. Детективом зазвичай називають один із різновидів художніх творів, кінофільмів, коміксів тощо. Детектив за фахом – це спеціаліст із розслідування злочинів, агент розшукової поліції, слідчий. У цьому значенні слово має багато синонімів: нишпорка (розмовне) – людина, яка надмірно цікавиться всім, потай слідкує за ким-небудь; сищик (розмовне); шпигун – людина, яка займається вистежуванням, розшуком».

Також звертаємо увагу на те, що автори підручника послідовно втілюють новий український правопис та подають окремі слова, які ще не утвердилися в щоденному вжитку, в різних варіантах правопису: міт (міф), патос (пафос) тощо.

Навчальний матеріал підручника ефективно сприяє формуванню в учнів *ключової компетентності «Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами»*. Особливо увиразнюються такі можливості в процесі опрацювання понять теорії літератури, що мають переважно давньогрецьке та латинське походження. Вивчаючи соціально-побутові пісні подаємо тлумачення термінів із зазначенням мови від якої вони походять: «...паралелізм (від давньогрецьк. «той, що рухається поряд») – це паралельне зображення двох явищ із різних сфер життя. пафос (патос) (від давньогрецьк. «піднесення») – це передане у творі пристрасне переживання душевного піднесення, що викликане певною ідеєю чи подією».

У рубриці «Літературознавчий словник» визначення жанру творів американського письменника О. Генрі супроводжуємо коментарем: «Новела (іт. novella, від латин. novellus – «новітній») – невеликий за обсягом прозовий епічний твір про незвичайну життєву подію з несподіваним фіналом».

У процесі текстуального вивчення автобіографічної повісті А. Дімарова подано пояснення слова іншомовного походження: «Теплим гумором пройнята й автобіографічно-пригодницька повість «На коні й під конем». Це повість-тетралогія (від гр. «чотири»), бо складається із чотирьох частин».

У процесі ознайомлення з повістю австралійського письменника А. Маршалла «Я вмію стрибати через калюжі» акцентовано на тому, що «...неважко здогадатися, що цей твір написано англійською мовою, адже саме вона є державною мовою Австралії. В оригіналі повість називається «I Can Jump Puddles».

Використання традиційного шляху аналізу художнього твору «вслід за автором» під час дешифрування закодованого тексту (криптограми) у детективній новелі американського письменника Е. По «Золотий жук» дозволить учням актуалізувати знання з англійської мови, зокрема щодо частотності вживання звуків, буквосполучень, артиклів тощо.

Здатність застосовувати математичні знання та методи для розв'язання широкого спектра проблем у повсякденному житті передбачає *ключова математична компетентність*. На її формування орієнтує методичний апарат підручника. У процесі вивчення автобіографічного твору українського письменника А. Дімарова «На коні та під конем» акцентуємо увагу на оптимістичний зміст розділу «Трішки про алгебру та Галину Іванівну». На прикладі змалювання подолання труднощів головного героя в опануванні новим навчальним предметом автор переконує семикласників у їхніх власних можливостях. Зворушлива розповідь письменника про пережиті хвилювання та значення вчасної підтримки й допомоги досвідченого вчителя утверджує ідею розвитку багатогранної особистості та значення математики в житті людей різних професій.

Під час опрацювання повісті К. Штанко «Драconi, уперед!» у рубриці «Поміркуй!» запропоновано завдання жартівливого характеру: «Від Домінуса Верби Михась довідався, що фруктові драconi виростають до сорока дев'яти метрів завдовжки, а квартира Вербицьких має тридцять два квадратні метри. На скільки квадратних метрів родині треба буде розширити своє житло, щоб Хома вільно в ній почувався?».

Формування *ключової компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій* можливе на уроках вивчення новели Е. По «Золотий жук». У завданні дослідницького характеру зазначено: «Під час розкриття таємниці скарбу Легран демонструє неабиякі знання з різних наук, зокрема з фізики, хімії, географії, історії, філології. Досліди значення кожної з галузей знань у розслідуванні Леграна. Підтвердь свої висновки прикладами з тексту».

У процесі опрацювання оповідання Дж. Олдріджа «Останній дюйм» звертаємо увагу на детальний опис мешканців підводного світу, особливості їх поведінки та значення цих знань для збереження життя героя.

Навчальний матеріал до теми вивчення повісті Олеся Бердник «Хто зважиться – вогняним наречеться» поглиблює рівень сформованості цієї ключової компетентності: «Фантастичне завжди тісно пов'язане з реальним. Персонажі твору шукали метеорити, які, на їхню думку, упали в Чортовій Долині. Наукою офіційно зареєстровано падіння 43-х метеоритів на території України. Найбільшим у всій Європі вважають Іллінецький метеорит, який упав на території сучасної Вінниччини 400 млн. років тому».

Завдання рубрики «Читай і досліджуй!» сприятиме вдосконаленню вмінь самостійної дослідницької діяльності семикласників, здатності формулювання доказових висновків на основі здобутої інформації: «Багато українських науковців і

космонавтів, зокрема С. Корольов, В. Челомей, Л. Каденюк, М. Яримович, І. Богачевський, Б. Гнатюк, присвятили своє життя дослідженню космосу. Підготуй презентацію про одного з них».

Формуванню наукового світогляду учнів як основи ключової компетентності *в галузі природничих наук, техніки і технологій* сприятиме пізнавальна навчальна інформація рубрики «Читацьке дозвілля»: «За QR-кодом здійсни віртуальну екскурсію Національним музеєм космонавтики, що в Житомирі. Це рідне місто українського авіаконструктора, видатного науковця в галузі ракетобудування та космонавтики Сергія Корольова. Уяви себе відважним підкорювачем космічних глибин і пройди під величезним космічним кораблем, детально роздивися уламки метеорита, місячний ґрунт та дізнайся, яку їжу в тюбиках беруть у політ космонавти».

Важливою особистісною якістю сучасної людини є *інноваційність*. Формування цієї *ключової компетентності* можливе під час аналізу творів українського письменника Гр. Тютюнника «Климко» та австралійського письменника «Дж. Олдріджа «Останній дюйм», герої-ровесники яких опинилися на межі життя та смерті. Доцільним є запитання: «Що, на твою думку, спільного у вдачі Климка та Деві з твору Дж. Олдріджа? Що відрізняє цих хлопців? Подумай, як би вони вчинили в екстремальних ситуаціях, якби опинилися на місці один одного».

На етапі узагальнення вивчення творчості О. Бердника в рубриці «Підсумуй!» подано таке завдання: «Склади кілька порад мандрівникам, які вперше потрапили на незнайому планету».

Розвитку *ключової екологічної компетентності*, розумінню важливості збереження природи для сталого розвитку суспільства сприяє оповідання американського письменника Р. Д. Бредбері «Усїшка», в якому звучить заклик до людей схаменутися, змінити своє ставлення одне до одного, до навколишнього світу. Логічно структурована система запитань і завдань до цього твору дозволить семикласникам почути тривожний сигнал застереження від лиха, нагадування, що кожна дрібниця і кожний вчинок мають свої доленосні наслідки в майбутньому не тільки окремої людини, але й цивілізації в цілому.

Навчальна інформація, з якою учні мають можливість ознайомитися на уроках вивчення повісті Г. Пагутяк «Королівство», також орієнтує на розвиток цієї *ключової компетентності*: «У сучасному Львові збереглося кілька давніх парків, серед них і «Погулянка», заснований ще в XVII ст. Нині це лісопарковий комплекс із гарною центральною алеєю, уздовж якої виблискують штучні водойми»; «Медова печера, або Медунка, розташована на східній околиці Львова в історичній місцевості Майорівці. На цьому місці в XIX ст. працювала каменоломня. Через видобування жовтуватого, як мед, вапняку й утворилося кілька підземних залів».

Опанування основ цифрової грамотності для розвитку та спілкування, здатність безпечного використання інформаційно-комунікаційних засобів у навчанні та інших життєвих ситуаціях – це вміння, що в основі *ключової інформаційно-комунікаційної компетентності*. Для поглиблення рівня її сформованості в підручнику зокрема передбачено роботу із застосуванням

цифрових сервісів. Наприклад, запропоновано виконання творчого завдання рубрики «Читай і досліджуй!» до твору А. Кокотюхи: «Підготуй інформаційний постер за повістю А. Кокотюхи «Гімназист і Чорна Рука». Проілюструй ланцюжок подій, місця, де вони відбувалися, і взаємозв'язки між персонажами. Ти можеш намалювати постер, зробити його у формі печворка або ж скористатися сервісами «Canva».

У рубриці «Читацьке дозвіллі» до оповідання Н. Малетич «Усе шкереберть. І у цьому є сенс...» зазначено таке: «Тобі, напевно, буде цікаво дізнатися, як твої ровесники й ровесниці ведуть блоги та розповідають у них про прочитані книжки. За QR-кодом ознайомся з таким блогом». Також запропоновано таке творче дослідницьке завдання до цього твору: «Разом із однокласниками й однокласницями створи електронний літературний щоденник класу, використовуючи дошку «Padlet».

Особливої значущості в сучасних реаліях має розвиток ключової компетентності «навчання впродовж життя» – здатності опановувати вміннями і навичками, необхідними для подальшого навчання, виявляти вміння працювати самостійно чи в групі.

Формування цих особистісних якостей передбачено під час вивчення поняття «вічний образ» на прикладі детективного оповідання англійського письменника А. Конан Дойла «Пістрява стрічка» та його героя Шерлока Голмса як уособлення високопрофесійного детектива, сили інтелекту та високих моральних якостей, актуалізуємо опорні знання семикласників. У рубриці «Ти вже знаєш» зазначено: «...художній образ літературного або ж міфологічного героя, якості якого набувають загальнолюдського, символічного значення, називають «вічним» образом. Зокрема, тобі відомо про Прометея, який став «вічним» образом, що уособлює тираноборство, самопожертву в ім'я людини».

На етапі актуалізації опорних предметних знань на уроках вивчення поезії В. Симоненка «Лебеді материнства» також маємо можливість розвивати цю ключову компетентність: «Ти вже знаєш, що існують різні жанри лірики: інтимна (виражає особисті почуття людини – любові, дружби); пейзажна (утілює переживання, викликані картинами природи); філософська (роздуми про сенс життя, добро і зло, вічність); громадянська (почуття і роздуми, викликані суспільними проблемами). Різновидом цього жанру є патріотична лірика – вираження почуттів до Батьківщини, рідної нації. Пригадай патріотичні поезії, відомі тобі з попередніх класів».

Творче завдання «Читай і досліджуй!» до повісті Г. Пагутяк «Королівство» також поглиблює сформованість цієї ключової компетентності: «Часто фентезійний світ стає основою для спілкування цілих спільнот фанатів. Скажімо, серія пригодницьких романів-фентезі британських письменниць під загальним псевдонімом Ерін Гантер «Коти-вояки» («Wargios») має понад 30 мільйонів фанів у всьому світі. Якщо тебе зацікавило це товариство, за допомогою QR-коду приєднуйся. Фентезійний світ «Королівства» не менш різноманітний і захопливий, а котячі лицарі короля Сиволапа не менш войовничі. Тому разом з однокласниками й однокласницями поміркуй над продовженням їхніх пригод і напиши за мотивами цього роману-фентезі фанфік».

Розвитку *ключових громадянської та соціальної компетентностей*, що передбачають формування національної свідомості, гуманістичного світогляду і плекання патріотичних почуттів, виховання національних і загальнолюдських цінностей, сприяють найбільшою мірою художні твори тематичних розділів «Пісенна лірика», «Історичне минуле», «Ми – українці», «Сучасна українська поезія про війну». Так, у розділі «Патріотичні пісні літературного походження» подано запитання: «Який провідний мотив утверджено в пісні? Чи актуальний він у наші часи? Чому? Які головні заповіді та життєві ідеали воїнів УПА проголошено в пісні «Зродились ми великої години...»? Порівняй славень ОУН і вивчений торік славень України «Ще не вмерла Україна...». Які спільні мотиви й образи в цих творах, а чим вони відмінні?».

Твори про далеке історичне минуле, зокрема події Другої світової війни, зображені в повісті Гр. Тютюнника «Климко» набувають актуальності для сучасних юних читачів, коли ми звертаємося до них в межах рубрики «Читацьке дозвілля»: «Чи є серед твоїх родичів, друзів або знайомих ті, хто постраждав під час російсько-української війни? Якщо так, напиши їм повідомлення чи зателефонуй. Пам'ятай, що твоя небайдужість допоможе їм здолати життєві негаразди».

На уроках вивчення сучасної поезії про війну в рубриці «Мистецькі діалоги» запропоновано навчальний матеріал: «Сучасний український художник Михайло Дяченко створив символічний цикл цифрових портретів «Хрещені вогнем». Тут пізнаємо постаті київського князя-воїна, бійця УПА, козака Голоти, священника-героя, який дзвонами Михайлівського собору в ніч, коли розпочалися події на Майдані 2013 р., скликав людей піднятися за правду. А також бачимо образи волонтерки, військовика, дівчат-воячок. Вони належать до різних епох, але всі «хрещені вогнем», усі захищали чи й нині захищають Україну».

«Літературознавчий клуб» до повісті А. Кокотюхи «Гімназист і Чорна Рука» акцентує на історичних паралелях: «Сучасні події твору тісно переплетені з історичним минулим. У повісті згадується про Олесь Добрянського-старшого, який був учасником бою під Крутами 29 січня 1918 р. Тоді відбулася кривава січа між російськими більшовицькими військами капітана Муравйова й українськими загонами, сформованими з юнаків Київської військової школи імені Богдана Хмельницького та молодих національно свідомих добровольців. Упродовж шести годин тривало їхнє протистояння натиску професійної російської армії. Майже 100 молодих українських патріотів загинули, інші ж були захоплені в полон і розстріляні або ж, як Олесь Добрянський, вислані до Сибіру. Гідним нащадком свого прадіда став Олесь Добрянський-молодший. Він учасник Революції гідності, що розпочалася в листопаді 2013 р. в Києві на майдані Незалежності. На захист своєї землі стали тисячі українських добровольців, яким небайдужа доля нашої держави. Саме таким автор змалював Олесь Добрянського».

Глибокому осмисленню змісту літературного твору як явища мистецтва сприяє читацька діяльність, спрямована на розвиток *ключової культурної компетентності*. Рубрика «Мистецькі діалоги» включає пізнавальний матеріал для розширення загального світогляду школярів. Так, для розуміння життєвих реалій, які знайшли художнє відображення у повісті В. Чемериса «Вітька + Галя... » у доступній для семикласників манері подано такий навчальний

матеріал: «...події відбуваються в 60-х роках ХХ ст. Це інша епоха з її реаліями та традиціями. Але, читаючи повість, можна легко переконатися, що основне в людських душах і стосунках завжди залишається незмінним. Це прагнення спілкування з однолітками, дружба та перше кохання, неминучі помилки на шляху дорослішання. Юне та життєрадісне покоління персонажів повісті відтворено й на картинах художників. Насичена кольорова гама на полотні запорізького митця М. Кармазя «Школярі на відпочинку», виконана в реалістичній манері, занурює у світ тих років, що художньо відображено у творі В. Чемериса».

Поглибленню вмінь учнів проводити мистецькі паралелі сприяє завдання рубрики «Поміркуй!»: «Роздивися репродукцію картини художника М. Кармазя. Розкажи про свої враження. Доведи, що цей твір живопису тематично споріднений з повістю В. Чемериса».

Для візуалізації навчальної інформації культурологічного характеру в підручнику широко використано ілюстративний матеріал як один із дидактичних засобів розвитку *ключової культурної компетентності*, зокрема репродукції картин художників І. Іжакевича, І. Труша, М. Біласа, О. Шупляка, О. Гайдамаки та інших, фото скульптур, архітектурних пам'яток, а також ілюстрації до художніх творів.

Методично вмотивованою у змісті підручника є міжмистецька взаємодія з музичними творами, що мають ідейно-тематичну спорідненість із виучуваними текстами або ж є їх інтерпретацією в інших видах мистецтва. Так, у рубриці «Поміркуй!» запропоновано компетентісно орієнтоване завдання: «За QR-кодами послухай сучасні патріотичні пісні, про які йшлося в «Літературознавчому клубі». Зверни увагу на відеокліпи. Розкажи про свої враження від почутого й побаченого. За допомогою яких образів-символів і відеодеталей автори кліпів зображують трагізм подій російсько-української війни й уславляють героїзм боротьби українського народу?».

Звертаючись до різних видів мистецтва, що інтерпретують літературний твір, важливо вказувати на їх відмінності, зокрема застерігати учнів від ототожнення художньої книжки та її екранізації. Так, вивчення твору німецької письменниці К. Функе потребує такого коментування: «У 2008 р. за мотивами роману «Чорнильне серце» був створений однойменний кінофільм британського режисера Ієна Софтлі. На відміну від книжки, сюжетна лінія кінофільму побудована на пошуках Мортимером книжки «Чорнильне серце». А від моменту її придбання в букіністичній крамничці невідомого містечка чарівні персонажі з'являються в житті головного героя та його доньки. Тому кінофільм має свій оригінальний, відмінний від книжки, сюжет».

Отже, художні тексти, компетентісно орієнтовані запитання і завдання репродуктивного, частково-пошукового та проблемного характеру, що представлені в означеному підручнику, ефективно сприяють здобуттю учнями предметних знань, розвитку ключових компетентностей, актуалізації їхнього читацького та суб'єктного досвіду, формуванню критичного мислення, активізації самостійної діяльності.

Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної) у 7 класі
Навчальний посібник

Одним із інструментів підвищення якості шкільної літературної освіти є *формувальне оцінювання* навчальних досягнень учнів. Формувальне оцінювання – це інтерактивне оцінювання учнівського прогресу, що дає змогу вчителям визначати потреби учнів, адаптуючи до них процес навчання. Мета такого оцінювання – урахування навчальних потреб кожного учня задля більш ефективного здобуття предметних знань, наскрізних умінь і ключових компетентностей. Такий вид оцінювання дозволяє вчителю прослідковувати процес досягнення учнем навчальних цілей і надає можливість своєчасно його корегувати.

Звертаємо увагу на необхідність опрацювання вчителем змісту «Рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання здобувачів освіти відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти» (наказ МОН України № 1093 від 02.08.2024 р.). Додаток №1 цього нормативного документу містить загальні критерії оцінювання результатів навчання здобувачів освіти згідно з концептами нового Державного стандарту базової середньої освіти. У Додатку № 2 подано критерії оцінювання за освітніми галузями, зокрема за мовно-літературною, результатів навчання здобувачів зальної середньої освіти за Державним стандартом базової середньої освіти.

Формувальне оцінювання здійснюється на основі компетентнісного підходу згідно з вимогами до обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом базової середньої освіти. Результати оцінювання визначаються в балах (від 1 до 12) та/або в оцінювальних судженнях.

У процесі формувального оцінювання важливо застосовувати завдання різних когнітивних рівнів: на відтворення знань, розуміння, застосування в стандартних і змінених навчальних ситуаціях, уміння висловлювати власні судження, ставлення тощо.

Методику формувального оцінювання навчальних досягнень учнів реалізовано в навчальному посібнику *«Література (українська та зарубіжна). Зошит моїх досягнень. 7 клас»* (автори – Т. Яценко, І. Тригуб, Г. Івашина,). Режим доступу: <https://www.gramota.kiev.ua/katalog/literatura-ukrayinska-ta-zarubizhna-zoshyt-moyih-dosyagnen-7-klas/>

Робочий зошит розроблено відповідно до чинної модельної навчальної програми «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти, підручника «Література (українська та зарубіжна)» для учнів 7 класу (керівник авторського колективу – Т. Яценко). Змістове наповнення зошита підготовлено з урахуванням досвіду застосування формувального оцінювання навчальних досягнень учнів у фініських школах.

Представлено організацію навчальної діяльності, у процесі якої запропоновано учням визначення індивідуальних цілей і шляхів їх досягнення у межах опрацювання навчальних тем.

Подано різномірні запитання та завдання в тестовій формі на вибір однієї правильної відповіді з-поміж чотирьох запропонованих варіантів, на встановлення відповідності та послідовності, завдання пошуково-дослідницького характеру, творчі завдання для поточного оцінювання роботи над художніми творами та семестрові діагностувальні роботи. Зауважимо, що в контексті формувального оцінювання тестові запитання не повинні бути лише репродуктивного характеру, а й передбачати перевірку рівня сформованості умінь застосувати здобуті знання. Така організація

навчальної діяльності сприятиме розвитку предметної (читацької) і ключових компетентностей семикласників.

Кількість завдань для виконання учнями в межах поточного оцінювання визначає вчитель, враховуючи читацькі, пізнавальні інтереси та можливості своїх вихованців.

Запропоновано правильно виконане тестове завдання рубрики «Мої знання» оцінювати *1 балом (максимально загалом 6 балів)*, завдання рубрик «Мої уміння та дослідження» та «Моя творчість» – до *3 балів*. Таким чином максимальна сума балів за роботу над певним художнім твором може становити *12 балів*. Важливо, що саме вчитель визначає максимальну можливу кількість балів за виконані учнями завдання, враховуючи мету навчальної ситуації, читацькі, пізнавальні інтереси та можливості семикласників.

Завдання рубрики «Мої навчальні цілі» та рубрики на рефлексію «Мої здобутки та перспективи» не передбачають оцінювання, оскільки орієнтовані на побудову та самоспостереження учнями за власною освітньою траєкторією.

Семестрові діагностувальні роботи укладено відповідно до *чотирьох груп результатів*, визначених *Державним стандартом базової середньої освіти* та методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 7–9 класів. Порядковий номер завдання кожної із груп результатів відповідає критеріям, зазначеним у таблицях «Зведені результати навчальних досягнень учнів. Орієнтири оцінювання за рівнями», та передбачає максимальне оцінювання у *2 бали*. Тобто, максимальна сума балів за кожну групу результатів може становити *12 балів*.

Пункти 3.6 (оформлює власне висловлення з дотриманням принципів академічної доброчесності [9 МОВ 3.1.3-1]) та 4.6 (удосконалює власний стиль мовлення, використовуючи різні джерела [9 МОВ 4.2.4]) оцінюються на основі виконаних попередніх завдань, відповідно 3.1–3.5 та 4.1–4.5.

Загальна оцінка результатів навчання визначається сумою балів чотирьох груп результатів навчальних досягнень та враховує поточне оцінювання, виконання індивідуальних і групових творчих проєктів тощо.

Для проведення семестрових діагностувальних робіт може бути використано як окремий урок, так і фрагмент уроку для оцінки певної групи результатів.

У навчальному посібнику також застосовано практики рефлексії, само оцінювання навчальних досягнень учнів.

Методичний посібник

Для ефективно організації навчальної діяльності учнів на уроках інтегрованого курсу літератур у 7 класі підготовлено *методичний посібник «Література (українська та зарубіжна). 7 клас. Книжка для вчителя»* (автори – Т. Яценко, Н. Немировська, О. Сутула, І. Рогань, М. Лазоренко). Режим доступу: <https://www.gramota.kiev.ua/>

У методичному посібнику запропоновано різні види уроків інтегрованого курсу літератур, розроблені відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти та ідей концепції Нової української школи. Зміст і структура уроків відповідає чинній модельній навчальній програмі інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної) для 7–9 класів, чинному підручнику «Література (українська та зарубіжна). 7 клас» авторського колективу Т. Яценко. Методично-дидактичний матеріал посібника якісно забезпечуватиме організацію

навчальної діяльності учнів на уроках інтегрованого курсу, ефективно сприятиме розвитку предметної (читацької) та ключових компетентностей учнів.

Отже, зміст і навчально-методичне забезпечення інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної) для 7 класу засвідчують реалізацію інноваційних підходів до організації освітнього процесу в реаліях Нової української школи.

ТЕНДЕНЦІ ОНОВЛЕННЯ ЦІЛЕЙ І ЗМІСТУ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У 7 КЛАСАХ ГІМНАЗІЇ

Валерій Редько,

*доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач відділу навчання іноземних мов
Інституту педагогіки НАПН України*

Усвідомлення змісту європейських стандартів спрямовує діяльність вчителів на переосмислення функцій іноземної мови, перегляду її місії в сучасному мобільному та глобалізованому світовому просторі [1]. А відтак, зміна пріоритетів, яка відбулась в останнє десятиліття у світовій педагогічній галузі, детермінує аналогічні трансформації і у вітчизняній шкільній іншомовній освіті, зокрема в 7 класі. Відповідно до змін у вікових психофізіологічних особливостях підлітків посилюється роль компетентнісного, комунікативного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, культурологічного підходів до навчання іноземних мов, активно спрямовуються їх функції на забезпечення учнів достатнім рівнем іншомовного спілкування, котрий давав би їм змогу без значних зусиль розпочинати й підтримувати мовленнєву взаємодію в межах програмової тематики, користуватися адекватними мовними засобами та дотримуватися особливостей нормативної комунікативної поведінки в різноманітних соціальних умовах спілкування. Ці трансформації збільшують навантаження на змістовий аспект іншомовної освіти. Окрім того, тенденція на формування в учнів ключових і міжкультурної іншомовної комунікативної як предметної компетентностей зумовлює і мотивує певне розширення змісту навчання, долучення до нього додаткових інформаційних (текстів для читання, аудіоматеріалів, діалогів тощо) та методичних (вправ і завдань) матеріалів, які забезпечували б якісне оволодіння пропонованим змістом і сприяли б набуттю досвіду успішно виконувати більш складні мовні операції та мовленнєві дії для формування механізмів іншомовного спілкування, активніше долучення до навчального процесу творчих видів діяльності, парних і групових форм роботи, що узгоджуються з майбутніми реальними умовами комунікативної взаємодії.

Зазначені зміни в цілях навчання іноземних мов, зумовлені світовими тенденціями на активізацію міжнародних контактів у різних сферах життєдіяльності, спричинюють розширення обсягу навчального матеріалу. Як наслідок, об'єктивно виникла потреба в перегляді часових меж і кількості тижневих годин, які можуть бути відведені на засвоєння оновленого змісту, що давало б учням змогу на рівні базової освіти підвищувати якість володіння іноземною мовою як важливим засобом міжкультурного спілкування в сучасному мультилінгвальному та полікультурному світовому середовищі [2].